

K O R E S P O N D E N C E V E L V Y S L A N E C T V Í U S A V P R A Z E S E S T Á T N Í M D E P A R T M E N T E M

Dokument č. 1

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní department, Washington

23. března 1956

Věc: Filmové projekce pro Československo

Jsem dlouhodobě přesvědčen o tom, že filmové projekce představují nejlepší příležitost pro setkání s Čechoslováky jak z řad úředníků, tak ostatních obyvatel. V Československu existuje intenzivní zájem o americké filmy, který se přitom neomezuje jen na nejnovější produkci, ale týká se i filmů 4–5 let starých.

Projekční místnost v budově velvyslanectví má 73 míst k sezení a je vybavena dvěma 35mm projektory. Projekční místnost v mém sídle má sedadel 45 a je vybavena dvěma 16mm projektory. S výjimkou tří 16mm dokumentárních snímků, které dostáváme každý měsíc od USIA, máme k dispozici pouze filmy dodávané vojenským atašé. Typický seznam těchto filmů je přiložen. Jak je patrné ze seznamu, některé z filmů nejsou vhodné pro zahraniční publikum a navíc než se dostanou do Prahy, jsou už často ve velmi špatném stavu, takže zvuková stopa je poškozená a příliš často „přeskakuje“ a přerušuje se.¹⁾

Doufal jsem a očekával, že USIA připravuje program hraných filmů určených pro východní Evropu, ale s výjimkou snímků ŽIVOUCÍ POUŠŤ a PETER PAN neobdrželo naše velvyslanectví žádné hrané filmy. Na základě nedávných zkušeností jsem přesvědčený o tom, že dostupnost hraných filmů by nám umožnila významně rozšířit naše československé kontakty.

Protože máme k dispozici 35mm kopii filmu ZRODILA SE HVĚZDA, rozhodl jsem se v minulém týdnu zkusit rozšířit neformální pozvání na projekci v budově velvyslanectví i na

1) Příloha obsahuje seznam devatenácti filmů s uvedením hlavních hvězd, data doručení, žánrového označení a celkového hodnocení. Jako „výtečné“ či „vynikající“ jsou hodnoceny snímky UNDERWATER, ZRODILA SE HVĚZDA, NA VÝCHOD OD RÁJE a NE JAKO CIZINEC. Nejhoršího hodnocení „uspokojivé“ se dostalo snímkům I COVER THE UNDERWORLD a THE NAKED DAWN, které měl pravděpodobně Johnson na mysli při zmínce o filmech nevhodných pro zahraniční diváky. Oba tematizují zločin – první je příběhem kněze, který se vydává za svého bratra-dvojče, aby pomohl policii rozbít místní zločinecké gangy; ve druhém se lupič na útěku snaží ochránit svoji kořist před policií, překupníkem i chamtivým farmářem.

členy ministerstva kultury. Pozvání bylo telefonicky podáno na sekretariát ministerstva zahraničí a za pár dnů nám přišel seznam jmen těch, kdo mají zájem film zhlédnout.²⁾ Ačkoli okolnosti, které jsem nemohl ovlivnit, zabránily uskutečnění projekce, zdá se, že režim v zásadě souhlasí s tím, aby se úředníci ministerstva kultury a ministerstva zahraničí do takovýchto aktivit zapojovali. Jsem přesvědčen, že pokud se nám podaří založit takovouto tradici filmových projekcí pro úředníky, můžeme rozšířit seznam pozvaných hostů i na ostatní, aniž bychom jim způsobili potíže.

V dopise ze 4. dubna 1955, v němž jsem popsal reakci na projekci filmu ŽIVOUČÍ POUŠŤ, jsem vyjádřil naději, že USIA nám zašle další své filmy. V reakci na zprávu CA-922 z 2. srpna 1955 vyjádřilo velvyslanectví svoji podporu plánu uvádět filmy a několik dalších hlášení, například č. 208 z 8. prosince 1955 a č. 215 z 13. prosince 1955, tento náš zájem potvrzovalo.

Telegraficky jsem žádal o 16mm kopii hraného filmu využitelnou k plánované projekci pro československé úředníky v mém sídle dne 21. dubna. Při této příležitosti se pokusím zjistit více informací o typu filmů, které by si Čechoslováci přáli vidět. Protože projekční místnost v budově velvyslanectví pojme více diváků a je umístěna centrálněji než mé sídlo, mohl bych pro zde konané projekce využít jak 16mm, tak i 35mm kopie.

Pokud by USIA byla schopná pravidelně dodávat vhodné 35mm kopie hraných filmů, nejlépe každý týden, ale přinejmenším jedenkrát za měsíc, vzniká zde určitý rozpočtový problém. Při promítání filmů v budově velvyslanectví bychom potřebovali dodatečné finanční zdroje pro placení přesčasů vrátného, pro promítače, a pokud bychom dodržovali místní zvyklosti českých i jiných zastupitelských úřadů, pak také pro lehké občerstvení. Doufám, že USIA se podaří uzavřít s Departmentem nějakou dohodu, která mi umožní neomezený přístup k fondům, z nichž by se takovýto program platil. Odhaduji, že každá projekce pro československé publikum by stála kolem 50 dolarů.

[kráceno]

V současnosti se promítají 35mm filmy ze zdrojů armády, a to každé úterý pro zaměstnance zahraničních zastupitelských misí a každý pátek pro diplomaty těchto misí. Náklady na projekci byly účtovány mému fondu na reprezentaci a plat pro vrátného se vyplácel z prostředků velvyslanectví. Domnívám se, že tyto úterní a páteční večerní projekce jsou oprávněně klasifikovány jako aktivity USIA a mohly by být hrazeny z jakýchkoli dostupných fondů. Náklady na každou projekci činí pouhých 25 dolarů, protože se nenabízí žádné občerstvení.

Kdyby byly filmy USIA dostupné v pravidelných intervalech, každý film by mohl být promítán třikrát týdně s tím, že čtvrtek by byl rezervován pro československé publikum.

Osobně jsem přesvědčen, že se nám naskýtá skvělá příležitost rozšířit rozsah aktivit USIA pomocí filmových projekcí. Nejen že Čechoslováci budou přicházet do projekční místnosti skrze schodiště vyzdobené sérií obrazů „To nejlepší z amerického malířství“, ale také stůl nabízející časopisy k volnému rozebrání bude na dosah. Očekávám také, že s dlouhodobějším pokračováním tohoto informačního programu by Čechoslováci po

2) Druhá příloha zprávy obsahuje tento seznam, čítající 51 jmen umělců a ministerských úředníků.

skončení projekce přijali pozvání na návštěvu amerických domácností. A kromě toho pokud by nějaká fotografická výstava, jako je např. ta o moderní americké architektuře, byla zaslána do Prahy, zajistíme, aby ji Čechoslováci spatřili.

Za cenu půjčového jednoho 35mm filmu týdně a za 100 dolarů (včetně úterních a pátečních nocí) týdně budeme schopni poskytnout Čechoslovákům bližší náhled na americkou kulturu. Pevně doufám, že USIA a Department nám budou nápomocni při využití této příležitosti.

U. Alexis Johnson

Přílohy:

1. Seznam filmů.
2. Seznam československých úředníků, kteří mají zájem projekce navštěvovat.

Přeposlat na vídeňské velvyslanectví pro PAD

Dokument č. 2

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní department, Washington

26. listopadu 1956

Věc: Filmová představení pro zástupce Československého státního filmu

V pondělí 19. listopadu telefonoval autor této zprávy Richardu Falbrovi, zástupci zahraničního oddělení Československého státního filmu (zpráva velvyslanectví č. 157, 16. října 1956), aby mu jménem velvyslanectví nabídl speciální projekci cinemascopického filmu VISUTÁ HRAZDA (s Burtem Lancasterem a Ginou Lollobrigidou) – s tím, že představení by se v případě zájmu konalo 21. listopadu. Pan Falbr následujícího dne telefonicky poděkoval za pozvání jménem svým i kolegů a oznámil, že 36 z nich hodlá přijít.

21. října ve 21.00 přišlo přibližně čtyřicet Čechoslováků a i když řadu z nich členové zastupitelského sboru neznali, identifikovali jsme tyto:

pan Jablonský, zástupce ředitele Československého státního filmu pro ekonomické a právní záležitosti;

Jiří Trnka, tvůrce loutkových filmů;

Manželka Jana Wericha, režiséra Divadla satiry;

František Polák, zástupce ředitele Československého státního filmu pro zahraniční vztahy;

Richard Falbr (srov. výše);

paní Kopečná, zástupce pro vztahy se Spojenými státy a Kanadou na zahraničním oddělení Státního filmu.

Film se zjevně všem líbil a pan Falbr i paní Kopečná vyjádřili naději, že bude možné takové projekce uskutečňovat i nadále. Technici, přítomní mezi diváky, se zajímali o pro-

jektory (šlo o dva staré přístroje Victor), o cinemascopické předsádky a o zvukotěsný materiál na zdech projekční místnosti.

Kromě samotného filmu se neplánoval žádný jiný druh zábavy, ale protože hosté vešli do budovy velvyslanectví hlavním vchodem, měli příležitost prohlédnout si sérii obrazů „To nejlepší z amerického malířství“, která zdobí hlavní schodiště. Stůl, na kterém obvykle necháváme časopisy k rozebrání, byl záměrně ponechán prázdný, ale velvyslanectví zamýšlí při nějaké další příležitosti nabídnout této skupině některé časopisy. Některí hosté mohli být zklamáni, že není nabízeno žádné jídlo ani pití; ovšem pokud budou přijaty návrhy učiněné v posledním odstavci zprávy velvyslanectví č. 156 z 16. října, pak budeme příště schopni zajistit jednoduché občerstvení.

Velvyslanectví zamýšlelo použít pro tuto příležitost film USIA³⁾ NEVĚSTIN OTEC, ale zvuková stopa dostupné kopie byla poškozená a tento film by zřejmě nevyvolal takový zájem ze strany profesionálního československého publika jako VISUTÁ HRAZDA. Minulý měsíc velvyslanectví zvýšilo objednávku komerčních filmů ze zásob armády ze tří na pět týdně a od té doby jsou dva až tři filmy z těchto pěti širokoúhlé filmy nedávného data. Pokud si filmy dodávané armádou udrží vysokou kvalitu i nadále, budou hrané filmy USIA pro československé publikum pravděpodobně méně zajímavé než novější produkce zajišťovaná armádou. Uvědomujeme si, že tento názor je v rozporu s některými doporučeními velvyslanectví z předchozí debaty o tomto tématu, ale během těch několika měsíců příprav USIA na zahájení promítání hraných filmů získalo velvyslanectví vybavení pro cinemascopickou projekci a kvalita filmů dodávaných armádou výrazně vzrostla. Velvyslanectví nemůže předvídat, jestli se bude kvalita filmů zajišťovaných armádou nepřetržitě zvyšovat, ale pokud ano, USIA jistě pochopí, že situace by si vyžadovala perfektní kopie výtečných starších filmů, má-li konkurovat širokoúhlým barevným snímkům, třebaže nezískaly žádná ocenění.

Neoficiální publikum tvořené Čechoslováky při úterních nočních projekcích na velvyslanectví bylo početně redukováno díky dodatečné policejní „ochraně“, kterou velvyslanectví v posledních týdnech získalo. Kontakty se Státním filmem dávají možnost doplnit ztráty na straně neoficiálního publika a zřejmě by to představovalo jak reprezentační, tak informační přínos. Navrhujeme tedy, aby USIA pro potřeby velvyslanectví upřednostnila širokoúhlé kopie krátkých filmů, pokud takové má k dispozici, před běžnými kopiemi krátkých filmů, které jsou dodávány v rámci programu „filmy směřující za železnou oponu“. Velvyslanectví plánuje opakovat speciální projekce určené pro zaměstnance Státního filmu v pravidelných intervalech, pravděpodobně jedenkrát za měsíc, ale možná i častěji, v závislosti na kvalitě získaných filmů.

Jménem velvyslance:

Albert W. Sherer, Jr.

první tajemník velvyslanectví

Department žádá o přeposlání do těchto míst:

Moskva, Varšava, Budapešť, Bukurešť, Vídeň PAD.

3) Tj. USIS, která užívala také označení United States Information Agency – USIA.

Dokument č. 3

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní department, Washington

Na vědomí: velvyslanectví ve Vídni, Varšavě, Moskvě a Mnichově pro PRU

1. listopadu 1958

Department předává USIA

Minulou noc kontrolovala StB poprvé po mnoha měsících doklady Čechů, kteří nejsou zaměstnanci velvyslanectví, když opouštěli filmovou projekci pro „zaměstnance velvyslanectví a jejich hosty“ konanou v budově velvyslanectví. Přibližně pětadvacet civilně oděných osob čekalo na odcházející diváky a jednotlivě doprovázeli ty, kteří nebyli legitimováni, k sousednímu bloku budov. Zatím není jasné, jestli budou legitimované osoby předvolány na centrálu Státní bezpečnosti kvůli „přátelskému varování“, nebo zda samotná akce bude považována za dostatečnou výstrahu.

Zásah StB mohl být pravidelnou součástí „normálního“ přístupu k činnosti velvyslanectví zaměřené na šíření informací; nebo to mohl být signál zvýšeného zájmu StB na odrazování Čechů, kteří nemají přímé spojení na velvyslanectví, od návštěvy projekcí v prostorách velvyslanectví – určitý pokles návštěvnosti po incidentu se smrdutou pumou v srpnu 1957 byl totiž v posledních týdnech opět vystřídán nárůstem na úroveň celkové kapacity projekcí. Napjatá mezinárodní situace a zvýšené obstrukce zaměřené na naše úředníky by podporovaly druhou interpretaci.

Koncem roku 1956 velvyslanectví podalo formální protest na ministerstvo zahraničí proti podobným praktikám československých tajných služeb a New York Times věnoval tomuto tématu titulní stranu. Výsledkem bylo ukončení těchto zásahů. Prozatím nedoporučujeme – opakují nedoporučujeme – tuto záležitost zveřejňovat, ale jsme přesvědčeni, že v případě pokračování zásahů by protest a zveřejnění byly na místě.

Allison

Dokument č. 4

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní departement, Washington

14. listopadu 1958

Věc: Filmové projekce konané v prostorách velvyslanectví a určené pro Čechoslováky

Pro USIA

Zájem StB o filmové projekce v budově velvyslanectví se v posledním říjnovém týdnu projevil také kontrolou dokladů těch diváků, kteří nejsou zaměstnanci velvyslanectví – přesto následující projekce konaná 13. listopadu přitáhla tolik diváků, že naplnili kapacitu sálu. Mezitím jsme získali první zprávu od jedné z našich filmových divaček, že byla předvolána na policejní velitelství a dotazována na její návštěvy těchto projekcí.

Ptali se jí, jestli byla na velvyslanectví zaměstnána nebo zda je v nějakém vztahu k některému ze zaměstnanců. Ani jedno není pravda, což také řekla. Poté byla dotazována na důvod návštěv filmových projekcí. Nejprve uvedla jako důvod to, že jsou zdarma, a poté upřímně přiznala, že považuje americké filmy za velmi zajímavé. Vyslýchající člen StB poté držel proslov o špatném vlivu Ameriky a varoval ji před návštěvou dalších programů na velvyslanectví.

Tento týden se neobjevily žádné náznaky sledování filmového publika ze strany StB. Naši českoslovenští přátelé předpokládají, že StB bude pokračovat v poučování osob předvolaných na velitelství; ale žádná drastičtější opatření směřující k odrazování návštěv se v bezprostřední budoucnosti neočekávají.

KOMENTÁŘ VELVYSLANECTVÍ – Budeme i nadále ostražití, pokud jde o možné opakování útoku „smrdutou pumou“ na projekční místnost velvyslanectví, který provedli v srpnu 1957 „chuligáni“. Nemyslíme si, že by jakékoli zveřejňování nedávného zájmu StB o naše filmové projekce bylo nyní žádoucí.

13. listopadu byl autor této zprávy společně s několika dalšími diplomaty středních hodností pozván do Klubu sovětského velvyslanectví v Praze na koncert ruského Borodina smyčcového kvarteta, které je v těchto dnech na turné po Československu. Druhý sekretář sovětského velvyslanectví, se kterým jsme se už při jiné příležitosti krátce setkali, se k nám připojil a během koncertu vyjádřil zájem všeobecně o americké kulturní programy realizované v Československu a speciálně pak o projekce konané na velvyslanectví. Na jeho otázky jsme mu odpověděli, že naše filmy jsou pravidelně promítány pro „zaměstnance velvyslanectví a pro pozvané hosty“ a že při zvláštních příležitostech jsou předváděny také malým skupinám československých umělců, techniků, hudebníků a vládních úředníků, kteří se z profesních důvodů zajímají o specifické typy filmů.

Sovětské velvyslanectví se bezpochyby zajímá o rozsah „kulturní penetrace“ tohoto i jiných satelitů a výše uvedené aktivity StB mohou být zčásti chápány jako prostředek ujišťování sovětského velvyslanectví, že československý režim je v tomto ohledu nadále ostražitý.

Jménem velvyslance:

Arthur S. Hoffman
tiskový atašé

Dokument č. 5

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní departement, Washington

3. března 1959

Věc: Využití filmu KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ velvyslanectvím

Jak jsme stručně zmínili ve zprávě č. 386 z 11. února 1959, členové zastupitelského sboru využili v maximální možné míře film KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ během oné dvanáctidenní lhůty, kdy ho měli k dispozici. Následuje stručný přehled využití filmu:

28. leden – film uveden v budově velvyslanectví místním zaměstnancům velvyslanectví a jejich rodinám; 29. leden – film uveden v bytě konzula přátelům z jiných velvyslanectví; 30. leden – film uveden v budově velvyslanectví členům diplomatických sborů a jejich rodinám; 31. leden – promítán v sídle vojenského atašé kolegům z jiných zastupitelství; 1. únor – promítán v sídle velvyslance rodinám britských a japonských velvyslanectví a italských a rakouských zastupitelských misí; 2. únor – promítán v bytě přidělence pro letectvo kolegům z jiných misí; 3. únor – promítáno dětem z americké školy a jejich rodičům; 4. únor – v bytě přidělence pro letectvo byl film promítnut 15 zástupcům západních misí; 5. únor – předveden v budově velvyslanectví 60 zástupcům českého Ministerstva kultury, českého rozhlasu a televize a režisérům a kameramanům českého filmového průmyslu; 6. únor – film zapůjčen Filmexportu pro předvedení jeho „výběrové komisi“; 7. únor – opakovaná projekce v sídle velvyslance pro české zaměstnance a jejich rodiny; 9. únor – promítnut 53 zástupcům následujících československých vládních úřadů a podniků: kancelář služeb zastupitelským úřadům, národní stavební podnik, československá cestovní agentura, celní úřad a národní pojišťovna.

Projekce ve dnech 5. a 9. února byly zaměřeny na to, aby je viděl co největší počet vlivných českých občanů. Mezi návštěvníky projekce 5. února byli Jiří Weiss, známý režisér oceněného filmu VLČÍ JÁMA; Jiří Neděla, vedoucí zahraničního oddělení českého rozhlasu; pan Stalich (fnu),⁴⁾ jeden z nejlepších československých kameramanů, který právě dokončil natáčení prvního českého filmu v Cinemascope; Karol Reif, vedoucí oddělení zahraničních vztahů pro český rozhlas a televizi; Karel Hájek, nejznámější československý fotograf zaměřující se na zátiší, který získal na nedávné chicagské mezinárodní fotografické výstavě Farringtonovu medaili; Jiří Krejčík, další prominentní režisér z Barrandova; dva bratři Lucekovi (fnu) z českého výzkumného filmového ústavu; Jaromír Johannes, úředník pro záležitosti amerických dopisovatelů, tiskový úřad, ministerstvo zahraničí; Mojmír Hudeček, vedoucí oddělení pro Spojené státy a západní Evropu při ministerstvu školství a kultury; Arnošt Bareš, ředitel informačního centra Organizace spojených národů; Jaroslav Novák, prominentní český malíř; dva čeští kameramani z Barrandova – pánové Novotný (fnu) a Tuzar (fnu); a velký počet studentů z české filmové fakulty. Po celou dobu hosté reagovali na film pozitivně.

Promítání konané 9. února bylo navštívené zástupci následujících československých vládních úřadů a podniků: kancelář služeb zastupitelským úřadům (Správa služeb), pan

4) fnu = first name unknown (křestní jméno neznámé); správně Stallich.

Příbyl (fnu), vedoucí osobního oddělení; pan Knotek (fnu), vedoucí oddělení pro clo, zásobování a dopravu; pan Lexa (fnu), vedoucí stavebního oddělení; slečna Skleničková (fnu), vedoucí oddělení majetkových pronájmů; pan Gottfried (fnu), vedoucí účetního oddělení. Z národního stavebního podniku to byl pan Pospíšil (fnu), ředitel; pan Homola (fnu), zástupce ředitele. Z československé cestovní agentury (Čedok) to byl obchodní ředitel pan Ježek (fnu). Československý celní úřad a národní pojišťovna byly zastoupeny několika návštěvníky, jejichž jména jsme bohužel nezískali. Kromě toho bylo několik osob z československých aerolinií, se kterými má velvyslanectví častá obchodní jednání, pozváno ústně. Později jsme zjistili, že v 16.00 téhož dne jim bylo řečeno, že nemohou projekci navštívit. Namísto nich poslalo vedení aerolinií následující tři zástupce: pana Bočka (fnu), úředník zodpovědný za veškerá bezpečnostní vyšetřování prováděná pro aerolinie; pan Dančák (fnu), zástupce ředitele; pan Plaichleb (fnu), zástupce ředitele. Celková reakce všech těchto hostů na film byla skvělá a většina z nich ocenila, že velvyslanectví tuto projekci zajistilo.

Před oběma projekcemi ve dnech 5. a 9. února bylo ještě úředníky velvyslanectví předáváno ústní pozvání hostům. Současně bylo upozorněno na to, že film bude promítán z 16mm kopie a na ploché, nikoli zahnuté plátno. Pozornost hostů upoutaly také americké kulturní magazíny na stole před projekční místností. Hosté byli vyzváni, aby si je prohlédli a odnesli si tolik časopisů, kolik jen chtějí. Během těchto dvou projekcí bylo rozebráno českými hosty celkem 338 výtisků časopisů, jako jsou *Atlantic Monthly*, *Theater Arts* nebo *Motion Picture Herald*.

Jediná negativní reakce na film pocházela od zástupců Filmexportu, kteří autorovi této zprávy řekli, že film je podle nich příliš „únavný“ a „připomíná spíše cestopis“ než komerční hraný film. Musíme si ovšem uvědomit, že většina těchto pánů film již viděla v Paříži za mnohem lepších podmínek a že projekce naší 16mm kopie tímto srovnáním nevyhnutelně trpí.

Jménem velvyslance:

Fred G. Taylor
tiskový atašé

Dokument č. 6

Od: Velvyslanectví v Praze

Komu: Státní department, Washington

25. května 1962

Věc: Dohled tajné policie nad aktivitami tiskového ataše

Velvyslanectví promítá každou středu večer americké filmy českým zaměstnancům a jejich přátelům. Publikum dosahuje v průměru 100 osob.

Po skončení projekce večer 9. května zastavili čtyři tajní policisté, stojící na chodníku před velvyslanectvím, všechny české zaměstnance a jejich přátele a žádali po nich osobní doklady.

Otec jednoho z českých zaměstnanců velvyslanectví se zeptal na důvod, ale nedostal žádnou odpověď.

Následující středu se už tento dohled neopakoval, ale publikum bylo znatelně menší a sestávalo z větší části z českých zaměstnanců velvyslanectví.

Minulou středu (23. května) zjistil autor této zprávy, že před velvyslanectvím stojí opět jeden tajný policista, který ale nikoho nezastavil.

Komentář: Za minulý rok se jednalo o první případ, kdy tajná policie zastavila Čechy, kteří navštívili filmovou projekci na velvyslanectví. Před několika lety se tento typ dohledu objevil několikrát. V průběhu minulého roku byly pravidelně před hraným snímkem uváděny dokumentární filmy USIS. Je možné, že byly české úřady informovány o těchto projekcích dokumentů a v reakci na to dohled tajné policie snížil počet diváků, kteří filmy sledovali.

Jménem velvyslance:

John M. Richmond

tiskový ataše